

วิเคราะห์การฆ่าในพระพุทธศาสนาเถรวาท
The Analysis of Killing in Buddhist Theravada

พระมหาวัชชัย ธมฺมรังสี, พระปลัดพีระพงษ์ ฐิตธมฺโม,
นิติกร วิชума และ ธนกร ดรกมลกานต์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**Phramaha Tawatchai Dhammarangsi, Phrapalad Peerapong Thitadhammo,
Nitikorn Wichuma and Thanakorn Donkamonkan**
Mahachulalongkhornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: jacknitikorn2517@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาชีวิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อวิเคราะห์การฆ่าในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ชีวิตในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่ ชั้น 5 คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ประกอบกันเข้าทำให้เกิดชีวิตมนุษย์ขึ้น เมื่อชีวิตเกิดขึ้นแล้ว ชีวิตต้องดำเนินไปตามหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา เพื่อให้บรรลุจุดหมายของชีวิต 2 อย่าง คือจุดมุ่งหมายในระดับโลกีย์ ได้แก่การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข และจุดหมายสูงสุดของชีวิตได้แก่พระนิพพาน

การฆ่าในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ 1) การฆ่าชีวิตมนุษย์ ได้แก่ การทำให้ชีวิตสิ้นสุดลง อันเนื่องมาจากสภาวะความบีบคั้นจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกอันเป็นเหตุนำไปสู่การฆ่าตนเองและการฆ่าผู้อื่น ซึ่งการฆ่าทั้งสองอย่างนี้เป็นการกระทำที่เป็นบาปนำไปสู่อบายภูมิ แต่ในปัจจุบันยังมีผู้ที่เข้าใจผิดอยู่มากว่าการฆ่าตนเองไม่บาป แต่ตามหลักพุทธปรัชญาแล้วการฆ่าตนเองถือว่าเป็นบาป 2) ส่วนการฆ่ากิเลส ได้แก่ ทำลายโลภะ โทสะ และโมหะ ที่อยู่ภายในจิตใจให้หมดไป เป็นการฆ่าที่เป็นความดีเป็นการกระทำที่นำไปสู่สุขคติภูมิ

คำสำคัญ : การฆ่า, ชีวิต, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstracts

. This academic article aims to to study life in Theravada Buddhism To analyze the killing in Theravada Buddhist philosophy, it was found that The life in the views of Theravada Buddhist philosophy refers to the five aggregates (pañca-khandha): corporeality (rūpa), sensation (vedanā), perception (saññā), mental formation (saṅkhāra) and consciousness (viññāṇa). The composition of these elements creates human life which must be carried based on the principles of the Eightfold paths according to Theravada Buddhist philosophy in order

* วันที่รับบทความ : 14 กันยายน 2565; วันที่แก้ไขบทความ 28 กันยายน 2565; วันที่ตอบรับบทความ : 30 กันยายน 2565

Received: September 14, 2022; Revised: September 28, 2022; Accepted: September 30, 2022

to achieve the two life goals: the worldly goal (lokīya) which is to live in the society with peace; the supra-mundane goal which is nirvana.

Based on the analysis of the concepts of killing in Theravada Buddhist philosophy, 1) killing human life means ending the life due to stress from internal and external factors that lead to self-killing and killing of others; both sinful acts lead to the unwholesome realms; nowadays there are still many who misunderstand that killing oneself is not a sin but according to Buddhist philosophy, killing oneself is considered a sin; 2) killing the defilements such as greed, anger and delusion out of the mind is a meritorious act leading to the wholesome realms.

Keywords: killing, life, Theravada Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นศาสนาที่มีแนวคิดมนุษยนิยม คือ เป็นปรัชญาของมนุษย์ โดยมนุษย์เพื่อมนุษย์ รวมถึงเทพเจ้าเหล่าเทวดาทั้งหลาย (สิทธ์ บุตรอินทร์, 2554 : 25) จากประโยคดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญกับมนุษย์มากกว่าเทพหรือเทวดา เพราะผู้คิดค้นปรัชญาระบบนี้ขึ้นมาเป็นมนุษย์ คำสอนที่ทรงค้นพบจึงมุ่งเน้นที่จะสอนให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้พ้นไปจากความทุกข์ สิ่งที่พระองค์ทรงตัดสินใจออกค้นหาคือคำถามเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ และสิ่งที่พระองค์ค้นพบก็เป็นคำตอบที่เป็นความลับภายในตัวมนุษย์ เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีมาแต่ก่อนที่จะสอนกัน สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบคือความเป็นมาของชีวิต ที่เกิดขึ้นมาจากเหตุปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น และดำเนินไปตามกฎธรรมชาติ ไม่ได้มีใครสร้างใครบันดาลให้เกิดและเป็นไปตามการกำหนดของใคร มนุษย์สามารถดีขึ้นหรือเลวลงก็ด้วยตัวมนุษย์เอง

พระพุทธองค์ได้ประกาศคำสอนที่พระองค์ได้ค้นพบไปในหมู่ชนทั้งหลายมีประชาชนจำนวนมากไม่น้อยที่เห็นด้วยกับคำสอนเหล่านั้นและออกมาบวชเป็นเพศนิกบวชตามและปฏิบัติตามได้บรรลุจุดหมายของชีวิตตามพระพุทธองค์หลายจำนวนหนึ่ง ต่อมาประชาชนออกมาบวชตามเป็นจำนวนมากขึ้นเพื่อโดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต พระพุทธองค์ทรงสอนวิธีการเข้าถึงจุดหมายนั้นให้ด้วยดี แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ภิกษุปฏิบัติสมาธิตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนก่อนที่พระองค์จะทรงเข้าไปพักผ่อนและห้ามใครรบกวนเป็นเวลาครึ่งเดือน เมื่อภิกษุเหล่านั้นปฏิบัติต่อสุกก็มีภูฐานแล้วรู้ไม่เท่าทันอารมณ์ก็มีภูฐาน เกิดเบื่อหน่ายอยากตายฆ่าตัวเองบ้าง ให้กันและกันฆ่าบ้าง หรือจ้างคนอื่นให้ฆ่าบ้าง เมื่อพระพุทธองค์ออกจากที่พักผ่อนแล้วกลับพบว่าภิกษุเหลือน้อยจึงถามพระอานนท์ ได้รับคำตอบว่าภิกษุปฏิบัติก็มีภูฐานตามที่พระองค์ทรงสอนแล้วรู้ไม่เท่าทันอารมณ์เกิดความเบื่อหน่ายจึงฆ่าตัวตายเองบ้าง ให้กันและกันฆ่าบ้าง และจ้างคนอื่นให้ฆ่าบ้าง เมื่อทรงทราบเรื่องราวแล้วจึงสั่งให้ประชุมสงฆ์ ทรงสอนอานาปานสติก็มีภูฐาน และทรงบัญญัติสิกขาบทที่ 3 แห่งปาราชิก ขึ้นว่า ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนั้นก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 1/162-167/134-139)

จากประเด็นของชีวิตในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทจนถึงประเด็นปัญหาการฆ่าตัวตาย เป็นต้น ของภิกษุทำให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ 3 ขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิเคราะห์การฆ่าในพระพุทธศาสนาเถรวาทว่ามีความสำคัญอย่างไรบ้าง ทำไมพระพุทธองค์ถึงได้ทรงรีบป้องกันการกระทำกับชีวิตอย่างนั้น เพราะการทำการวิจัยในเรื่องนี้จะทำให้ประชาชนผู้สนใจได้เข้าใจเกี่ยวกับการฆ่าในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างถูกต้อง ถ้าไม่ทำการวิจัยอาจจะทำให้มีการเข้าใจผิดเกี่ยวกับการบัญญัติสิกขาบทนี้ของพระพุทธองค์ได้

ชีวิตมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญที่ตัวของมนุษย์ มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เจ้าชายสิทธัตถะเป็นผู้ก่อตั้งปรัชญาธรรมนี้ขึ้นจากปัญหาที่เกิดกับตัวมนุษย์คือ ทำไมมนุษย์เกิดมาแล้วต้องเจ็บป่วย ต้องแก่ชราและต้องตายไปในที่สุด จากปัญหาดังกล่าวเจ้าชายสิทธัตถะจึงได้ทรงตัดสินใจออกค้นหาคำตอบ การค้นหาคำตอบของพระองค์แรกๆ พระองค์ทรงใช้วิธีการแนวคิดของนักคิดนักปรัชญาที่มีอยู่แล้วในยุคนั้น แต่วิธีการดังกล่าวไม่สามารถตอบเจตน์ของพระองค์ได้ จึงทรงตัดสินใจใช้ชีวิตที่เกิดจากแนวความคิดของพระองค์เอง ในที่สุดพระองค์ก็ได้ค้นพบคำตอบเกี่ยวกับตัวมนุษย์ ว่ามนุษย์ คืออะไร ทำอย่างไรมนุษย์จึงจะไม่เกิด แก่ เจ็บ และตาย สิ่งนี้นักบวชสิทธัตถะได้ค้นพบและทำให้พระองค์กลายเป็นพระพุทธเจ้า คือความลับของโลก จักรวาล และที่สำคัญคือ ความลับในตัวมนุษย์นั่นเอง

1. องค์ประกอบของมนุษย์

สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบเกี่ยวกับมนุษย์และทรงประกาศคำสอนที่พระองค์ทรงค้นพบนั้นให้ชาวโลกได้รู้ว่าในตัวมนุษย์นั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง พุทธปรัชญามองสิ่งทั้งหลายในรูปของส่วนประกอบต่างๆ ที่มาประชุมกันเข้า ตัวตนแท้จริงของสิ่งทั้งหลายไม่มี เมื่อแยกส่วนต่างๆ ที่มาประกอบกันนั้นออกให้หมดก็จะไม่พบตัวตนของสิ่งนั้นๆ เหลืออยู่ เมื่อมองเห็นสภาพของสิ่งทั้งหลายในรูปของการประชุมของส่วนประกอบเช่นนี้ จึงต้องแสดงต่อไปว่า ส่วนประกอบต่างๆ เหล่านั้นเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง อย่างน้อยก็พอเป็นตัวอย่าง และโดยที่พุทธปรัชญามีความเกี่ยวข้องเป็นพิเศษกับเรื่องชีวิต โดยเฉพาะในด้านจิตใจ การแสดงส่วนประกอบต่างๆ จึงต้องครอบคลุมทั้งวัตถุและจิตใจ หรือรูปธรรมนามธรรม และมักแยกแยะเป็นพิเศษในด้านจิตใจ การแยกแยะชีวิตพร้อมทั้งองค์ประกอบทั้งหมด ที่บัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ฯลฯ ออกเป็นส่วนประกอบต่างๆ 5 ประเภท หรือ 5 หมวด ชั้น 5 แยกเป็นรูปนามดังนี้ คือ

- 1) รูป (Corporeality) ได้แก่ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือสสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติ และพฤติกรรมต่างๆ ของสสารพลังงานเหล่านั้น
- 2) เวทนา (Feeling หรือ Sensation) ได้แก่ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะ ซึ่งเกิดจากผัสสะและทางประสาททั้ง 5 และใจ
- 3) สัญญา (Perception) ได้แก่ความกำหนดได้ หรือหมดรู้ คือการกำหนดอาการ

เครื่องหมาย ลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์ (Object) นั้นๆ ได้ 4) สังขาร (Mental Formations หรือ Volitional Activities) ได้แก่องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่างๆ ของจิตมีเจตนาเป็นตัวนำ ซึ่งสิ่งจิตให้ตีหรือชั่วหรือเป็นกลางๆ ประชุมการตริตริกนึกคิดในใจ และการแสดงออกทางกายวาจา ให้เป็นไปต่างๆ เป็นที่มาของกรรม เช่น ศรัทธา สติ หิริ โอตตัมปะ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ปัญญา โมหะ โลภะ โทสะ มานะ ทิฐิ อีสสา มัจฉริยะ เป็นต้น เรียกรวมอย่างง่าย ๆ ว่า เครื่องปรุงของจิต เครื่องปรุงของความคิด หรือเครื่องปรุงของกรรม 5) วิญญาณ (Consciousness) ได้แก่ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 : 16)

การแบ่งมนุษย์ออกเป็น 5 ส่วนที่เรียกว่าขันธ 5 เป็นวิธีการแบ่งที่พบเห็นบ่อยที่สุดในพระไตรปิฎก ในบรรดาขันธทั้ง 5 ดังกล่าวนั้นถ้าโยให้สั้นลงก็จะเหลือเพียง 2 อย่างเท่านั้น คือรูปกับนาม (สุนทร ญ รังสี, 2550 : 115) ขันธทั้ง 5 อาศัยซึ่งกันและกัน รูปเป็นส่วนกาย นามขันธทั้งหลายเป็นส่วนใจ มีทั้งกายและใจจึงจะเป็นชีวิต กายและใจทำหน้าที่ประสานสอดคล้องกัน ชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้ด้วยดี ตัวอย่าง เช่น กิจกรรมของจิตใจ ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับโลก ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่ต้องกาย ผ่านเข้ามาทาง ตา หู จมูก ลิ้น และกาย อารมณ์ทั้ง 5 ก็ดี ตา หู จมูก ลิ้น กายก็ดี ต่างก็เป็นธรรมอยู่ในรูปขันธ คือ เป็นฝ่ายกาย อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะพูดเน้นด้านจิตใจ โดยถือกายเปรียบเสมือนอุปกรณ์ให้สำเร็จรูปที่สร้างขึ้นมารับใช้กิจกรรมของจิตใจ ถือว่าจิตใจเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมของชีวิต มีความกว้างขวาง ซับซ้อน ลึกซึ้งมาก เป็นที่ให้คุณค่าและความหมายแก่ชีวิต (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 : 24)

สรุปได้ว่า ขันธ 5 หมายถึง การรวมส่วนประกอบของกระบวนการชีวิต ประกอบด้วย รูป (กาย) เวทนา (ความรู้สึก) สัญญา (ความจำ) สังขาร (สิ่งปรุงแต่ง) วิญญาณ (ความรู้แจ้ง) หรือเรียกอีกอย่างว่ารูปและนาม (กายกับจิต) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและมีการทำงานร่วมกันไม่อาจแยกออกจากกัน เป็นการแสดงถึงความจริงของสรรพสิ่งตามที่มันเป็นสิ่งทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นคนสัตว์หรือสิ่งของ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นเรื่องทางวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามหลักกรรมตาแห่งเหตุปัจจัย

2. จุดหมายปลายทางของชีวิตในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท

เมื่อเราได้ทราบแล้วว่าชีวิตของมนุษย์มีองค์ประกอบอะไรนั้นคือรูปและนามรวมกันเรียกว่ามนุษย์หรือเรียกว่าชีวิต กล่าวคือ การที่จะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ได้นั้นต้องมีองค์ทั้งสองอย่างนี้ คือรูปขันธที่ประกอบด้วยธาตุ 4 และ นามขันธที่ประกอบด้วย 4 ขันธ คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธ ส่วนกระบวนการกำเนิดได้กล่าวแล้วข้างต้นในมหาสังขยสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 12/408/443-444)

เมื่อองค์ประกอบในรูปชั้นและนามชั้นมาประชุมกันครบคำว่าชีวิตมนุษย์ก็เกิดขึ้น คำถามต่อไปคือ พุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ขนาดไหน และเป้าหมายของชีวิตมนุษย์คืออะไร จะได้ศึกษาต่อไป การศึกษาเป้าหมายของชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทจะได้ทำการแบ่งจุดหมายออกเป็น 3 ระดับ คือจุดหมายในปัจจุบัน จุดหมายของชีวิตหลังความตาย และจุดหมายสูงสุดของชีวิต

1. จุดหมายชีวิตในปัจจุบัน

จุดหมายชีวิตในปัจจุบัน คือ ความสุขที่พึงได้รับในปัจจุบัน ในขณะที่ดำเนินชีวิตอยู่ กล่าวคือ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ตั้งแต่วัยเด็กต้องศึกษาเล่าเรียนก็ต้องใจศึกษาให้จบ เมื่อศึกษาจบแล้ว ก็เข้าสู่วัยทำงาน ก็ต้องทำงานหาเงินสร้างฐานะตัวเองให้มั่นคง และแต่งงานมีครอบครัวต่อไป พอแต่งงานแล้วต้องมีลูกครอบครัวก็ใหญ่ขึ้น การจะทำให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไปได้ด้วยดีให้มีความสุขตามอัตภาพได้นั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทได้เสนอวิธีไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น หมายถึงการหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยการประกอบสัมมาอาชีพ ไม่รอโชคความและไม่ถูกรอบงำด้วยอบายมุข เรียกสั้นๆ ว่า หาเป็นหรือฉลาดหา 2) อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายถึง การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ที่หามาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งก็คือ ต้องรู้จักเก็บรักษาเงินที่หามาได้ ไม่ใช่หามาได้เท่าไรก็ใช้อย่างฟุ่มเฟือย ไม่มีเหลือเก็บและไม่ใช้หามาได้แล้วเก็บหมด แต่เป็นการแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ออกเป็นส่วนส่วนหนึ่งใช้ในครอบครัวเกี่ยวกับรายจ่ายประจำวัน เช่น ค่าข้าวค่าน้ำ ที่ต้องรับประทานในแต่ละวัน เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งก็เก็บไว้เพื่ออนาคตข้างหน้า เช่น ค่าเล่าเรียนของลูก เป็นต้น เรียกสั้นๆ ว่าเก็บเป็นหรือฉลาดเก็บ (3) กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี หมายถึงรู้จักคบแต่คนดีๆ เป็นเพื่อน และสร้างเครือข่ายของคนดีให้มีขึ้นมาเยอะ เรียกสั้นๆ ว่า ฉลาดคบคน (4) สมชีวิตา ความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม หมายถึงการรู้จักใช้ที่หามาได้อย่างเหมาะสม ใช้จ่ายตามความจำเป็นไม่ใช่ใช้จ่ายไปตามความอยากของตนเอง เรียกสั้นๆ ว่า ฉลาดใช้ (กัลยา คิดก่อนทำ, 2543 : 26)

อุดมคติของชีวิตตามทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาท เป็นวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อุดมคติตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทจึงหมายถึงการดำรงชีวิตให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตที่เรียกว่าอรรถ 3 ประการ ได้แก่ ทิฐฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ ในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นขั้นต้น คือ ชั้นธรรมดาสามัญที่มนุษย์ต่างมุ่งหมายกันในโลกนี้ สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้าหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิตเป็นหลักประกันในอนาคตและภพหน้า กล่าวคือ มีศีล จาคะ และปัญญา และปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต ซึ่งเป็นอุดมคติขั้นสูงสุด คือ การรู้แจ้งสภาวะธรรมของสิ่งทั้งหลายตามสภาพความเป็นจริง คือ การเข้าถึงสภาวะ ที่เรียกว่า "นิพพาน" คือ ดับกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวงได้

สรุปได้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล การกระทำของมนุษย์จึงเกิดจากการวางแผนเพื่อหวังผลที่เกิดขึ้น ผลที่มนุษย์คาดหวังคือจุดมุ่งหมาย ดังนั้นมนุษย์จึงดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมาย คำว่าจุดมุ่งหมายของชีวิตใน ทางปรัชญาเรียกว่า อุดมคติของชีวิต

2. จุดหมายของชีวิตหลังความตาย

จุดหมายของชีวิตหลังความตายเป็นจุดหมายลำดับต่อมาของชีวิต จุดหมายหลังความตายของชีวิตคืออะไร มีอะไรบ้าง พระพุทธศาสนากล่าวถึงสถานที่ที่มนุษย์ต้องไปหลังจากตายจากชาตินั้นแล้วไว้ว่า สถานที่ที่มนุษย์ตายแล้วต้องไปคือ คดีหรือทาง 5 สาย ที่มนุษย์ทุกคนต้องไปอย่างแน่นอนไม่ แต่จะไปไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่มนุษย์ทำในเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ ถ้ากรรมที่ไม่ดีมากกว่าที่ไปก็ย่อมเป็น นรก เปรต สัตว์ดิรัจฉาน ถ้ากรรมที่ดีมากกว่าย่อมได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์หรือไปเกิดเป็นเทวดา คดีหรือทางไป 5 สายนี้ มนุษย์ย่อมมี 2 เส้นทางเท่านั้นที่มนุษย์ต้องการไปและเป็นจุดหมายหลังความตาย เรื่องคดี 5 นี้เป็นการกล่าวถึงจุดหมายของชีวิตหลังความตายโดยภาพรวมของชั้นกามภพ คือจากจกนรกภูมิขึ้นไปถึงสวรรค์ชั้นกามาวจรภูมิ 6 ชั้นเท่านั้น แต่ความจริงแล้วยังมีภพภูมิของชีวิตหลังความตายที่สูงขึ้นไปอีก ได้แก่

ภพ ในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ที่อันเป็นที่เกิดและอาศัยอยู่ของหมู่สัตว์ ส่วนคำว่า ภูมิ หมายถึง ชั้นหรือระดับแห่งจิต หรือระดับแห่งชีวิตของหมู่สัตว์ที่เกิดในภพต่างๆ ภพกับภูมิกับภูมิในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันอย่างที่แยกออกจากกันไม่ได้ สัตว์เกิดอาศัยอยู่ในภพประเภทไหน ระดับแห่งจิตหรือระดับแห่งชีวิตก็จะอยู่ในประเภทหรือระดับเดียวกับภพที่เกิดอาศัยอยู่นั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับภพจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิพร้อมๆ กันไปด้วย

พระนิพพาน คือ จุดหมายสูงสุดของชีวิตในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นสิ่งที่ไปถึงได้ยากมาก เพราะต้องอาศัยการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะทางด้านจิตใจต้องพัฒนาเป็นพิเศษ การพัฒนาตนเองเพื่อให้เข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตต้องอาศัยการพัฒนาถึง 3 ขั้นตอน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา หรือเรียกอีกอย่างว่า อริยมรรค มีองค์ 8 พัฒนาร่างกายด้วย ศีล พัฒนาจิตด้วยสมาธิ และสมาธิที่ถูกต้องจะพัฒนาปัญญาให้สว่างไสวด้วยความเห็นสรรพสิ่งเป็นจริงตามสิ่งที่มันเป็นจนจิตสงบระงับจากกิเลส เข้าถึงจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเถรวาท

อุดมคติของชีวิตตามทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาท เป็นวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อุดมคติตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทจึงหมายถึงการดำรงชีวิตให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตที่เรียกว่าอรรถ 3 ประการ ได้แก่ ทิฐุธรรมมีกัตถะ ประโยชน์ ในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นขั้นต้น คือ ชั้นธรรมดาสามัญที่มนุษย์ต่างมุ่งหมายกันในโลกนี้ สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้าหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิตเป็นหลักประกันในอนาคตและภพหน้า กล่าวคือ มีศีล จาคะ และปัญญา และปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต ซึ่งเป็น

อุดมคติขั้นสูงสุด คือ การรู้แจ้งสภาวะธรรมของสิ่งทั้งหลายตามสภาพความเป็นจริง คือ การเข้าถึงสภาวะ ที่เรียกว่า "นิพพาน" คือ ตั๊กิเลสและกองทุกข์ทั้งปวงได้

แนวคิดการฆ่าในพระพุทธศาสนาเถรวาท

1. ความหมายของการฆ่าของพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงการฆ่าไว้เป็นภาษาบาลีว่า ปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าสัตว์ มีรูปวิเคราะห์ศัพท์ว่า ปา โณ อติปาติยติ เอตยาติ ปาณาติปาโต แปลว่า เจตนาธรรมเป็นเครื่องอันเขายังสิ่งที่มีปรารถนาให้ตกลงไป (พระธรรมกิติวงศ์, 2550 : 423) หรือการยังชีวิตหรือสิ่งมีชีวิตนั้นๆ ให้ตกลงไปโดยเร็วที่ฆ่าให้ตกไปโดยเร็ว นั้น หมายถึงให้สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตนั้นๆ ตายไปก่อนที่จะถึงกำหนดของตนๆ ด้วยอุบัติเหตุ เช่น ถูกไฟไหม้ ถูกน้ำท่วม หรือถูกอาวุธ เป็นต้น อยางใดอย่างหนึ่ง (พระมหาทวิ ฐานวโร, 2534 : 53) หรือ ปาณัสส อติปาโต ปาณาติปาโต แปลว่า สภาพที่กระทำชีวิตสัตว์ให้แตกดับไป ชื่อว่า ปาณาติบาต คำว่า ปาณ นี้ เมื่อโดยโวหารแล้ว ก็ได้แก่สัตว์ทั้งหลาย เมื่อกล่าวโดยปรมัตถสภาวะแล้ว ก็ได้แก่ชีวิต คือ รูปชีวิตินทรีย์และนามชีวิตินทรีย์ คำว่าอติปาต แปลว่าตกไป คือ ให้แตกดับตายไปโดยเร็ว รวมทั้ง 2 คำ เข้าด้วยกันเป็น ปาณาติบาต มีความหมายว่า กระทำสัตว์ที่มีชีวิตให้แตกดับตายไปโดยเร็ว คือ ฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตให้ตายก่อนที่จะถึงกำหนดอายุ (พระพรหมโมลี, 2541 : 83) ปาณาติบาต หมายถึง ทำชีวิตสัตว์ให้ล่วงไป, การฆ่าสัตว์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553 : 237)

ความหมายของการฆ่าที่กล่าวมานี้เป็นความหมายในภาพรวมของคำว่า การฆ่าตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยใช้คำว่า การฆ่าสัตว์ บาลีว่า ปาณาติบาต ซึ่งมนุษย์ก็เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง ความหมายนี้จึงครอบคลุมถึงมนุษย์ ต่อไปจะได้ศึกษาความหมายของคำว่า การฆ่ามนุษย์โดยตรงพระพุทธศาสนาเถรวาทจะให้ความหมายของคำว่า การฆ่ามนุษย์ ไว้อย่างไรบ้าง ความหมายของคำว่า ฆ่ามนุษย์ ในพุทธปรัชญาเถรวาท เกิดขึ้นชัดเจนเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ 3 เนื้อความว่า ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศัสตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนั้นก็เป็นปาราชิก หากสังวาสมิได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 1/167/139) การฆ่ามนุษย์ในทัศนะของพุทธปรัชญานั้น ชีวิตเริ่มตั้งแต่มีวิญญาณดวงแรกปรากฏขึ้นในครรภ์มารดา จนถึงเวลาตาย อรรถภาพในระหว่างนี้ชื่อว่า กายมนุษย์ คำว่าพรากจากชีวิต ได้แก่ ตัดทำลายชีวิตินทรีย์ ตัดความสืบต่อ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 1/172/141) ดังนั้น การฆ่า ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีคำ 2 คำที่ให้ความหมายของคำว่า การฆ่า คือ คำว่า ปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าสัตว์ เป็นความหมายของการฆ่าในภาพรวมคือการฆ่าชีวิตของสัตว์ที่มีชีวิตในโลกนี้ทั้งหมดรวมทั้งมนุษย์ด้วย และ คำว่า พรากกายมนุษย์จากชีวิต เป็นความหมายที่เจาะจงที่การฆ่ามนุษย์ เท่านั้น แบ่งได้ 3 ประเด็น คือ การฆ่าตนเอง การฆ่าผู้อื่น และการฆ่ากิเลส ซึ่งในบทที่ 4 นี้จะได้

วิเคราะห์การฆ่าในพุทธปรัชญาเถรวาทในทั้ง 3 ประเด็นคือ การฆ่าตนเอง การฆ่าคนอื่น และการฆ่ากิเลส ดังมีรายละเอียดดังนี้

2. การฆ่าตนเอง

การฆ่าตนเองตายหรืออัตวินิบาตคือการกระทำที่ปลิดชีวิตของตนเองด้วยความสมัครใจและตั้งใจ เป็นการกระทำของบุคคลที่มุ่งหวังให้ตนเองจบชีวิตลงหรือหลุดพ้นจากความบีบคั้นความคับข้องใจที่รุนแรงในชีวิตจากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าผู้ที่ฆ่าตัวตายจะมีสาเหตุหลักมาจากสภาพจิตใจที่โดนกระทบหรือโดนบีบคั้นอย่างรุนแรง ทำให้จิตใจมืดมนไม่สามารถที่จะคิดหาทางออกที่ดีให้กับตนเองได้ ทำให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้นมาจากการมีชีวิตอยู่ จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายชีวิต และตัดสินใจฆ่าตนเองให้ตายลง ตัวอย่างกรณีพระภิกษุเมืองเวสาลีที่เจริญอุสุภกรรมฐาน แล้วเกิดความเบื่อหน่ายในร่างกายตนเองอย่างรุนแรงจนตัดสินใจฆ่าตนเองตายเพื่อหนีร่างกายที่น่ารังเกียจน่าเบื่อหน่ายนี้เสีย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 1/ 162-163/134/135)

กรณีพระภิกษุเมืองเวสาลีที่ฆ่าตนเองตายนั้น อาจจะมีคำถามตามมาว่าพระภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และกำลังปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพระนิพพานที่เป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ใช่หรือแล้วทำไมถึงได้ตัดสินใจฆ่าตนเองตายเสียละสาเหตุจริงๆ ของการฆ่าตนเองตายนั้นคืออะไร พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงสิ่งที่ปิดกั้นจิตใจของมนุษย์สิ่งนั้นคือ กิเลสตัณหา กิเลสตัณหาคือความทะยานอยากในกาม หรือ กามตัณหา อยากมีอยากเป็น หรือภวตัณหา และความไม่อยากมีไม่อยากเป็น หรือวิภวตัณหา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 : 101)

พระภิกษุที่ฆ่าตนเองตายนั้นท่านทั้งหลายเหล่านั้นบางท่านก็เป็นปุถุชน บางท่านก็เป็นพระอริยบุคคลในชั้น พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี แต่ยังไม่มีการใดที่ละกิเลสตัณหาได้อย่างสิ้นเชิงคือบรรลุเป็นพระอรหันต์ ฉะนั้น พระภิกษุเหล่านั้นจึงยังมีกิเลสในจิตใจอยู่ เมื่อเจริญอุสุภกรรมฐานเกิดอาการสติตามรู้ไม่ทัน จึงเกิดอาการวิปลาส คือ ความเห็นหรือความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 : 373) ผลจากการเจริญอุสุภกรรมฐานเกิดเบื่อหน่ายในร่างกายจิตรู้ไม่ทันจึงฆ่าตนเองตาย จะเห็นได้ว่าความเบื่อหน่ายที่เกิดขึ้นกับพระภิกษุเมืองเวสาลีไม่ใช่ความเบื่อหน่ายที่เกิดจากนิพพิทา เพราะความเบื่อหน่ายที่เกิดจากนิพพิทาเป็นการเบื่อหน่ายที่เกิดจากการใช้ปัญญาพิจารณาเห็นตามความเป็นจริง เช่นการพิจารณาเห็นโทษทุกข์ที่เกิดจากการเกิดจึงปฏิบัติพัฒนาตนเองให้เข้าถึงพระนิพพานเป็นต้น

การฆ่าตัวตายเพราะเกิดจากความเบื่อหน่ายในร่างกายของภิกษุเมืองเวสาลีนั้น เมื่อพิจารณาตามหลักคำสอนของพุทธปรัชญาจะพบว่าเกิดจากกิเลสตัณหาที่ชื่อว่า วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ คือ ความอยากในความพรากพ้นไปแห่งตัวตน จากความเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่ปรารถนา อยากทำลาย อยากดับสูญ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 : 73) ดังนั้น การฆ่าตัวตายของบุคคลที่ยังเป็นปุถุชนรวมถึงพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี ยกเว้นแต่พระอรหันต์ ซึ่งบุคคลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็น

ผู้ที่ยังมีกิเลสในจิตใจอยู่ จึงยังไม่พ้นจากอำนาจของกิเลสถึงแม้จะเป็นผู้ฝึกตนมาเป็นอย่างดี หรือกำลังฝึกตนก็ย่อมมีโอกาสพลอหรือหลงลืมสติตกไปทำตามอำนาจของกิเลสได้เสมอ

สรุป การฆ่าตนเองตายของบุคคลผู้ยังเป็นปุถุชนหรืออริยบุคคล 3 ระดับขั้นต้น ผู้ยังมีกิเลสหลงเหลืออยู่ในจิตใจอยู่นั้น เป็นการฆ่าตนเองตายโดยมีกิเลสตัณหาเป็นเหตุให้กระทำนั้นเอง ดังกรณีการฆ่าตนเองตายของพระภิกษุเมืองเวสาลีที่เกิดเพื่อหน่ายร่างกายตนเองและอยากจะตายให้พ้นไปจากร่างกายนี้เป็นการกระทำที่เกิดจากอำนาจของวิภวตัณหา คือความไม่อยากมีไม่อยากเป็นนั่นเอง

๓. การฆ่าผู้อื่น

การฆ่าผู้อื่นภาษาทวารวดีเรียกว่าฆาตกร หมายถึง ผู้ที่กระทำความผิดด้วยการฆ่าบุคคลอื่นโดยวิธีการต่างๆ ด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม จากความหมายที่กล่าวมานี้หมายถึงบุคคล 1 คนหรือ 2 คนหรือมากกว่านั้น มีเจตนาที่จะทำให้ผู้อื่นถึงความตาย ไม่ว่าจะโดยวิธีการใดๆ ก็ตาม ได้ชื่อว่า ฆ่าผู้อื่น การฆ่าผู้อื่นตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทถือเอาเจตนาเป็นหลัก ไม่ว่าจะลงมือฆ่าเอง หรือใช้คนอื่นฆ่าแทนหมายความว่า ผู้ที่ทำให้บุคคลอื่นตายนั่น ถ้ามีเจตนาถือว่าการกระทำที่มีความผิดรับโทษสูงสุด แต่ถ้าไม่มีเจตนา ก็รับโทษเบาลงมา

เรื่องการฆ่าผู้อื่นตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทจะเห็นได้จากกรณีตัวอย่างในครั้งพุทธกาล เช่นเรื่องพระฉัพพัคคีย์ กล่าวชักชวนผู้อื่นให้ตาย เรื่องหญิงตั้งครรภ์กับชายชู้ ทั้งสองกรณีนี้แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เป็นเหตุให้การฆ่าทั้งสองอย่างนี้เกิดขึ้นคือความอยาก ซึ่งเป็นความอยากที่เกิดจากกิเลสตัณหา เช่น เรื่องพระฉัพพัคคีย์ทั้งหลายที่เห็นรูปร่างที่งดงามของภรรยาคนอื่น และเกิดหลงใหลในรูปร่างนั้นและอยากได้มาครองจึงคิดหาวิธีที่จะทำให้ได้ตัวเธอมาครอง จำพากันเข้าไปพูดชักชวนให้สามีเธอที่ป่วยอยู่ตาย จนเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติอนุบัญญัติปาราชิกสิกขาบทขึ้น และอีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องของหญิงที่เป็นหม้ายเกิดตั้งครรภ์ชายชู้ จึงกินยาเพื่อทำแท้งให้ทารกในครรภ์ตายการกระทำทั้งสองกรณีนี้เป็นการกระทำที่ผู้อื่นตายโดยเจตนา เป็นการกระทำที่มีกามตัณหา และภวตัณหาเป็นเหตุให้กระทำ พระฉัพพัคคีย์มีความใคร่ในรูปร่างของภรรยาคนอื่นอยากได้มาเป็นภรรยาตน จึงพูดชักชวนให้สามีเขาที่ป่วยตาย ส่วนหญิงหม้ายหลงใหลในกามคุณในเมถุนธรรม ทั้งที่เป็นหม้ายก็แอบไปเสพเมถุนกับชายอื่นจนเกิดตั้งครรภ์ ทำให้ต้องฆ่าเด็กในครรภ์ทิ้งด้วยเหตุผลหลาย ประการ เช่นกลัวอับอายผู้อื่นเพราะตัวเองเป็นหม้ายกับตั้งครรภ์ เป็นต้น

สรุป การฆ่าผู้อื่น ทั้งฆ่าเอง และใช้คนอื่นให้ฆ่า ที่มีเจตนาจะฆ่า เป็นความผิดขั้นสูงสุดเมื่อกระทำสำเร็จตามเจตนา เป็นการฆ่าที่มีความอยากที่เป็นกิเลสตัณหาเป็นเหตุให้กระทำ

4. การฆ่ากิเลสตัณหา

กิเลส คือ เครื่องที่ทำให้ใจเศร้าหมอง มีอุปมาเหมือนสีที่ใส่ลงไปใต้น้ำทำให้น้ำมีสีเหมือนกับสีที่ใส่ลงไป ใจก็เช่นกัน ปกติก็ใสสะอาดแต่กลายเป็นใจดำใจง่ายใจร้ายไปก็เพราะมีกิเลสเข้าไปอิงอาศัยผสมปนเปอยู่ (พระธรรมกิตติวงศ์, 2551 : 74) ตัณหา คือ คือ ความทะยานอยาก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุต

โต), 2541 : 101) จากคำแปลของกิเลสตัณหาที่ยกมานี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ พุทธปรัชญามองว่า มนุษย์ประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะในด้านจิตใจ การแสดงส่วนประกอบต่างๆ จึงต้องครอบคลุมทั้งวัตถุและจิตใจ หรือรูปธรรมนามธรรม และมักแยกแยะเป็นพิเศษในด้านจิตใจ ส่วนประกอบต่างๆ ของมนุษย์แยกออกเป็น 5 ประเภท เรียกว่า ชั้น 5 แยกเป็นเป็น 3 อย่างคือรูปนาม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 15) องค์ประกอบทั้ง 5 อย่างของมนุษย์นี้ ส่วนของร่างกายนั้นคือรูปที่ประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 ที่เป็นวัตถุที่ต้องอาศัยวิญญาณซึ่งเป็นส่วนของจิตในการควบคุมให้เคลื่อนไหวหรือการกระทำต่างๆ ซึ่งนั้นก็แสดงว่าในร่างกายของมนุษย์จิตใจมีความสำคัญกว่าร่างกาย ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 25/1/23)

จากพุทธพจน์ที่ทรงตรัสนี้เป็นการตอกย้ำถึงความสำคัญของจิตใจของมนุษย์ เพราะตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมนุษย์เกิดมาเพื่อพัฒนาตนเองให้เข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต แต่เมื่อยังเข้าถึงจุดหมายสูงสุดนั้นไม่ได้มนุษย์ต้องเข้าถึงจุดหมายของชีวิตในขั้นที่รองลงมาอีก 2 ขั้นให้ได้ นั่นคือ จุดหมายของชีวิตในชาติปัจจุบันนี้ๆ คือการพยายามกระทำแต่ความดีเพื่อให้การดำรงชีวิตนั้นๆ ดำเนินไปได้อย่างมีความสุขตามอรรถภาพของตนไม่ได้รับโทษทุกข์จากการดำเนินชีวิตในทางที่ไม่ดี เช่นทำผิดกฎระเบียบของสังคมและผิดศีลผิดธรรม เป็นต้น เมื่อดำเนินชีวิตจนเข้าถึงจุดหมายในปัจจุบันชาตินั้นๆ ก็ย่อมส่งผลจุดหมายหลังความตาย มีสุคติสวรรค์ และได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจนกว่าจะเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตได้ในที่สุด เมื่อมนุษย์รู้ว่าจิตใจมีความสำคัญสำหรับมนุษย์ขนาดนี้ พวกเขาจะต้องพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงจุดหมายทั้ง 3 ให้ได้อย่างแน่นอน แต่ก็ทำไม่มนุษย์จึงได้พัฒนาจิตใจตนเองไปได้ช้าหรือบางคนแทบจะพัฒนาไปไม่ได้เลย สิ่งที่ยกยอขัดขวางการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ คือ กิเลสตัณหา กิเลส คือ เครื่องที่ทำให้ใจเศร้าหมอง (พระธรรมกิตติวงศ์, 2551 : 74) ตัณหาคือความทะยานอยาก ซึ่งก็หมายความว่า กิเลสตัณหาคือความทะยานอยากในทางที่ไม่ดี ในทางที่จะทำให้มนุษย์ได้รับโทษทุกข์ที่เป็นเหตุให้ไม่สามารถเข้าถึงจุดหมายของชีวิตได้ ฉะนั้น มนุษย์จึงต้องฆ่ากิเลสให้หมดไปจากจิตใจตนเองให้ได้ (พระธรรมกิตติวงศ์, 2551 : 257)

การฆ่ากิเลสตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทต้องเริ่มด้วยการปรับร่างกายกับจิตใจในขั้นพื้นฐานซะก่อนเป็นการฆ่ากิเลสอย่างหยาบๆ ด้วยศีล เมื่อมนุษย์มีศีลที่เรียกว่าเป็นมนุษย์ธรรม คือ ศีล 5 ที่เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เป็นมนุษย์เต็มตัว กล่าวคือการปฏิบัติงดเว้นตามศีล 5 คือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินอกใจในกาม ไม่พูดโกหก ไม่ดื่มสุรา การละเว้นทั้ง 5 อย่างนี้เป็นการกระทำที่สวนทางกับอำนาจของกิเลสตัณหา ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข เมื่อมนุษย์มีศีล 5 อย่างบริสุทธิ์แล้วเขาจะสามารถยกจิตใจของตนเองขึ้นสู่หลักปฏิบัติที่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่งคือ กุศลกรรมบถ 10 คือ หลักปฏิบัติที่อยู่ในระดับศีลแต่จะส่งผลให้เห็นถึงการงดเว้นทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ คือนอกจากจะฆ่ากิเลสทางกายและวาจาแล้ว กุศลกรรมบถยังเพิ่มข้อปฏิบัติที่เป็นการขัดเกลาจิตใจ คือ การไม่โลภอยากได้ของคนอื่น การไม่พยาบาทคนอื่น และให้มีความเห็นถูกต้องตามคลองธรรม ทั้งศีล 5 และกุศลกรรมบถนี้ใช้ฆ่ากิเลสแบบหยาบๆ ให้เบา

บางลงไปและเมื่อตายไปแล้วผู้มีศีล 5 บริสุทธิ์จะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ส่วนการฆ่ากิเลสอย่างละเอียด ต้องใช้การปฏิบัติที่ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก คือ มรรคมืองค์ 8 นั้นเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 580)

ดังนั้น ศีล 5 และกุศลกรรมบถ 10 เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อฆ่ากิเลสแบบหยาบๆ ในขั้นต้น คือการกระทำที่ผิดศีลธรรมทางกาย วาจา และทางใจ เมื่อมนุษย์ฆ่ากิเลสอย่างหยาบๆ ในจิตใจของตนได้แล้วก็ได้ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อนำตนเองเข้าสู่จุดหมายของชีวิตในปัจจุบันชาตินี้ๆ และเมื่อตายไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ที่เป็นจุดหมายหลังความตายของมนุษย์

การฆ่ากิเลสในขั้นสูง หมายถึง กิเลสอย่างละเอียดที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานอันยังไม่ถูกกระตุ้นให้พุ่งขึ้นมาได้แก่นุสัย 7 ละด้วย ปัญญา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556 : 22) การฆ่ากิเลสในขั้นนี้ต้องใช้ปัญญาเป็นอย่างมาก หมายความว่า การที่จะฆ่ากิเลสในขั้นนี้ได้สำเร็จต้องใช้ปัญญาเป็นหลัก ในมรรคมืองค์ 8 จึงมืองค์แห่งปัญญานำหน้า คือ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 603) มรรค 2 องค์นี้เป็นองค์แห่งปัญญา การใช้ปัญญาฆ่ากิเลสในขั้นนี้เป็นปัญญาในระดับสูง คือปัญญาที่พิจารณาเห็นตามความเป็นจริง สัมมาทิฐิ คือปัญญาที่เห็นถูกต้องตามคลองธรรม คือการฆ่ากิเลสในขั้นสูงนี้ต้องใช้ปัญญามากเป็นพิเศษและเป็นปัญญาในระดับสูง คือ ปัญญาอันประเสริฐ เป็นปัญญาที่รู้ตัวอย่างแจ่มแจ้งแล้วนำไปใช้อย่างถูกต้อง (บุญมี แทนแก้ว, 2546 : 32) เมื่อรู้แจ่มแจ้งในโทษของกิเลสแล้ว ก็มีความนึกคิดที่จะฆ่ากิเลสให้หมดไปจากใจอย่างจริงจัง เรียกว่าสัมมาสังกัปปะเป็นองค์มรรคในหมวดปัญญาอีก 1 มียู่ 2 ระดับ คือ สัมมาสังกัปปะที่ยังมีอาสวะ คือเนกขัมมสังกัปปะ อพยบาทสังกัปปะ อวิหิงสาสังกัปปะ และสัมมาสังกัปปะที่เป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นองค์มรรค คือ ความตรึก ความคิด ความดำริ ความคิดแน่วแน่ ความปักแน่นแน่น ความเอาใจจดจ่อลง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 748)

ดังนั้น กระบวนการฆ่ากิเลสอย่างละเอียดด้วยมรรคมืองค์ 8 ท่านจะยกเอาปัญญาขึ้นมาก่อน เน้นที่ตัวปัญญา เริ่มจากความเห็นที่ถูกต้องตามคลองธรรม ความเห็นที่ถูกต้องที่เกิดขึ้นเพราะการพิจารณาเห็นจริง การการฆ่ากิเลสอย่างหยาบๆ ด้วยศีล 5 และกุศลกรรมบถที่ 10 ส่งผลให้ชีวิตตนเองอยู่ร่วมกับสังคมและคนรอบข้างได้อย่างสงบสุข เมื่อพิจารณาเห็นด้วยปัญญาอย่างนั้นแล้ว จึงอึดเข็มมีความคิดแน่วแน่ แน่นแน่น เอาใจจดจ่อลงไปในการฆ่ากิเลสตัดทอนอย่างละเอียด เพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทคือพระนิพพานให้ได้ ด้วยการเว้นขาดการทุจริตทางวาจา ทางกาย และงดเว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิดอย่างเด็ดขาด โดยมีปัญญาคอยควบคุมความเพียร ทำให้มีสติและสมาธิทำให้เกิดปัญญาในการฆ่ากิเลสอย่างละเอียดในสันดานให้หมดไป

สรุป

การฆ่า ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมี คือ ความหมายของการฆ่าในภาพรวมคือการฆ่าชีวิตของสัตว์ที่มีชีวิตในโลกนี้ทั้งหมดรวมทั้งมนุษย์ด้วย คือคำว่า ปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าสัตว์ และ คำว่า พราภกาย มนุษย์จากชีวิต เป็นความหมายที่เจาะจงที่การฆ่ามนุษย์เท่านั้น ฆ่าในพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งออกได้ 3 ประเด็น คือ การฆ่าตนเอง การฆ่าผู้อื่น และการฆ่ากิเลส ได้แก่ 1) การฆ่าตนเองตายของบุคคลผู้ยังเป็นปุถุชน หรืออริยบุคคล 3 ระดับขั้นต้น ผู้ยังมีกิเลสหลงเหลืออยู่ในจิตใจอยู่นั้น เป็นการฆ่าตนเองตายโดยมีกิเลสตัณหา เป็นเหตุให้กระทำนั้นเอง ดังกรณีการฆ่าตนเองตายของพระภิกษุเมืองเวสาลีที่เกิดเพื่อหน่ายร่างกายตนเองและอยากจะตายให้พ้นไปจากร่างกายนี้เป็นการกระทำที่เกิดจากอำนาจของวิภวตัณหา คือความไม่ยอมมี ไม่อยากเป็นนั่นเอง 2) การฆ่าผู้อื่น ทั้งฆ่าเอง และใช้คนอื่นให้ฆ่า ที่มีเจตนาจะฆ่า เป็นความผิดขั้นสูงสุดเมื่อกระทำสำเร็จตามเจตนา เป็นการฆ่าที่มีความอยากที่เป็นกิเลสตัณหาเป็นเหตุให้กระทำ 3) การฆ่ากิเลส การฆ่ากิเลส แบ่งเป็น 2 ระดับ การฆ่ากิเลสแบบหยาบๆ และการฆ่ากิเลสแบบละเอียด การฆ่ากิเลสแบบหยาบๆ ใช้ศีล 5 และกุศลกรรมบถ 10 เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อฆ่ากิเลสแบบหยาบๆในขั้นต้น คือการกระทำที่ผิดศีลธรรมทางกาย วาจา และทางใจ เมื่อมนุษย์ฆ่ากิเลสอย่างหยาบๆ ในจิตใจของตนได้แล้วก็ได้ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อนำตนเองเข้าสู่จุดหมายของชีวิตในปัจจุบันชาตินั้นๆ และเมื่อตายไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ที่เป็นจุดหมายหลังความตายของมนุษย์

กระบวนการฆ่ากิเลสอย่างละเอียด ด้วยมรรคมืองค์ 8 ท่านจะยกเอาปัญญาขึ้นมาก่อน เน้นที่ตัวปัญญา เริ่มจากความเห็นที่ถูกต้องตามคลองธรรม ความเห็นที่ถูกต้องที่เกิดขึ้นเพราะการพิจารณาเห็นจริงการฆ่ากิเลสอย่างหยาบๆด้วยศีล 5 และกุศลกรรมบถที่ 10 ส่งผลให้ชีวิตตนเองอยู่ร่วมกับสังคมและคนรอบข้างได้อย่างสงบสุข เมื่อพิจารณาเห็นด้วยปัญญาอย่างนั้นแล้ว จึงฮึกเหิมมีความคิดแน่วแน่ แน่นแฟ้น เอาใจจดจ่อลงไปในการฆ่ากิเลสตัณหาอย่างละเอียด เพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทคือพระนิพพานให้ได้ ด้วยการเว้นขาดการทุจริตทางวาจา ทางกาย และงดเว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิดอย่างเด็ดขาด โดยมีปัญญาคอยควบคุมความเพียร ทำให้มีสติและสมาธิทำให้เกิดปัญญาในการฆ่ากิเลสอย่างละเอียดในสันดานให้หมดไป

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การฆ่าในทางพุทธปรัชญาได้แบ่งการฆ่าออกเป็น 3 ประเภท คือ การฆ่าตัวเอง การฆ่าผู้อื่น และการฆ่ากิเลส การฆ่าตนเองตายหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการทำอัตตวินิบาตกรรม คือ การทำให้ตนเองเสียชีวิตลงด้วยความสมัครใจด้วยเกิดจากสาเหตุหลายประการไม่ว่าจะเป็นการถูกบีบคั้นทางสังคม หรือเกิดปัญหาภายในครอบครัว โรคซึมเศร้าซึ่งล้วนเป็นสาเหตุให้ผู้ประสบปัญหาตั้งที่กล่าวมาแล้วเกิดความอัดอั้นจนเกิดความอยากฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาต่าง ๆ ที่บีบคั้นเข้าซึ่งเป็นการตายด้วยความสมัครใจ การฆ่าตนเองตายใน

สมัยปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมากมายทั่วโลกเพราะสภาวะเศรษฐกิจในสังคมที่เจริญรุ่งเรืองในด้านเทคโนโลยีที่นำมาอำนวยความสะดวกสบายให้กับมนุษย์ ส่วนทางด้านจิตใจไม่ได้พัฒนาตามไปด้วย จากการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ก็เปลี่ยนตามไป เช่น อาชีพก็เปลี่ยนไป ค่าครองชีพก็สูงขึ้น ทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัวมากขึ้น ความเห็นอกเห็นใจกัน การพึ่งพาอาศัยกันแทบไม่เหลือในสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน จากความเครียดและความบีบคั้นต่างๆ ที่เกิดขึ้นทำให้มนุษย์ทนไม่ได้มีการฆ่าตนเองตายเพื่อหนีปัญหาต่างๆ ที่ไม่ตัดสินใจฆ่าตัวตายก็ต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดต่อไป บางคนทำอาชีพสุจริตไม่พอเลี้ยงชีวิตก็หันไปทำอาชีพที่ผิดต่อศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมืองเช่นคดโกง จี้ ปล้น ฆ่า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา คิดก่อนทำ. (2553). “ศึกษาวิเคราะห์ชีวิตในมุมมองพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- บุญมี แทนแก้ว. (2546). ความจริงของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โอเอส.พรีนติ้ง เฮ้า,
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต). (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัดอธิบายศัพท์และแปลความหมายที่ชาวพุทธควรรู้, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม,
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต). (2550). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ศัพท์วิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง,
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2541). กรรมที่ปณี เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า,
- พระมหาทวี ฐานวโร. (2534). “ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 24, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์,
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2556). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2543). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย,
สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2554). ปรัชญาเปรียบเทียบมนุษยนิยมตะวันออกตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
สร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด,
สุนทร ณ รังสี. (2550). พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,